Downloaded via the EU tax law app / web

Kaw?a C-409/06

Winner Wetten GmbH

vs

Bürgermeisterin der Stadt Bergheim

(talba g?al de?i?joni preliminari mressqa mill-Verwaltungsgericht Köln)

“Artikoli 43 KE u 49 KE — Libertà ta’ stabbiliment — Libertà li ji?u pprovduti servizzi — Organizzazzjoni ta’ m?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi li fil-livell ta’ Land huma su??etti g?al monopolju tal-Istat — De?i?joni tal-Bundesverfassungsgericht li tikkonstata l-inkompatibbiltà tal-le?i?lazzjoni dwar tali monopolju mal-Li?i Fundamentali ?ermani?a, i?da li ??ommha fis-se?? matul perijodu tran?itorju inti? sabiex tin?ieb konformi mal-Li?i Fundamentali — Prin?ipju ta’ supremazija tad-dritt tal-Unjoni — Ammissibbiltà u kundizzjonijiet eventwali g?al perijodu tran?itorju ta’ dan it-tip meta l-le?i?lazzjoni nazzjonali kkon?ernata tikser ukoll l-Artikoli 43 KE u 49 KE”

Sommarju tas-sentenza

Dritt tal-Unjoni — Effett dirett — Supremazija — Le?i?lazzjoni nazzjonali dwar monopolju tal-Istat fuq l-im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi

(Artikoli 43 KE u 49 KE)

Min?abba fis-supremazija tad-dritt tal-Unjoni li huwa direttament applikabbli, le?i?lazzjoni nazzjonali dwar monopolju tal-Istat fuq l-im?atri fuq il?kompetizzjonijiet sportivi li, skont il-konstatazzjonijiet imwettqa minn qorti nazzjonali, tinkludi restrizzjonijiet inkompatibbli mal-libertà ta’ stabbiliment u mal-libertà li ji?u pprovduti servizzi, billi dawn ir?restrizzjonijiet jikkontribwixxu sabiex ji?u llimitati l-attivitajiet ta’ m?atri b’mod koerenti u sistematiku hekk kif mitlub mill-?urisprudenza tal-Qorti tal-?ustizzja, ma tistax tkompli tapplika matul perijodu tran?itorju.

Regoli tad-dritt nazzjonali, anki jekk ta’ natura kostituzzjonali, ma jistg?ux ji?u ammessi jekk jippre?udikaw l-unità u l-effettività tad-dritt tal-Unjoni.

Anki jekk ji?u pre?unti kunsiderazzjonijiet simili g?al dawk dwar i?-?amma tal?effetti ta’ att tal-Unjoni annullat jew invalidat, li huwa ma?sub sabiex ma jkunx hemm lakuna legali sakemm att ?did jissostitwixxi l-att annullat jew invalidat, ikunu ta’ natura li jwasslu, b’analo?ija, u e??ezzjonalment, g?al sospensjoni provvi?orja tal-effett ta’ esklu?joni minn regola tad-dritt tal-Unjoni direttament applikabbli fir-rigward tad?dritt nazzjonali kuntrarju g?al dan, tali sospensjoni, li l-kundizzjonijiet tag?ha jistg?u ji?u ddeterminati biss mill-Qorti tal-?ustizzja, g?andha ti?i esklu?a sa mill?bidu f’dan il-ka?, min?abba n-nuqqas ta’ kunsiderazzjonijiet imperattivi ta’ ?ertezza legali li ji??ustifikawha.

(ara l-punti 61, 66, 67, 69 u d-dispo?ittiv)

SENTENZA TAL-QORTI TAL-?USTIZZJA (Awla Manja)

8 ta’ Settembru 2010 (*)

“Artikoli 43 KE u 49 KE – Libertà ta’ stabbiliment – Libertà li ji?u pprovduti servizzi – Organizzazzjoni ta’ m?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi li fil-livell ta’ Land huma su??etti g?al monopolju tal-Istat – De?i?joni tal-Bundesverfassungsgericht li tikkonstata l-inkompatibbiltà tal-le?i?lazzjoni dwar tali monopolju mal-Li?i Fundamentali ?ermani?a, i?da li ??ommha fis-se?? matul perijodu tran?itorju inti? sabiex tin?ieb konformi mal-Li?i Fundamentali – Prin?ipju ta’ supremazija tad-dritt tal-Unjoni – Ammissibbiltà u kundizzjonijiet eventwali g?al perijodu tran?itorju ta’ dan it-tip meta l-le?i?lazzjoni nazzjonali kkon?ernata tikser ukoll l-Artikoli 43 KE u 49 KE”

Fil-Kaw?a C?409/06,

li g?andha b?ala su??ett talba g?al de?i?joni preliminari skont l-Artikolu 234 KE, imressqa mill-Verwaltungsgericht Köln (il-?ermanja), permezz ta’ de?i?joni tal?21 ta’ Settembru 2006, li waslet fil-Qorti tal-?ustizzja fid-9 ta’ Ottubru 2006, fil-pro?edura

Winner Wetten GmbH

vs

Bürgermeisterin der Stadt Bergheim,

IL-QORTI TAL-?USTIZZJA (Awla Manja),

komposta minn V. Skouris, President, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.?C. Bonichot u P. Lindh, Presidenti ta’ Awla, K. Schiemann (Relatur), A. Borg Barthet, M. Ileši?, J. Malenovský, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh u L. Bay Larsen, Im?allfin,

Avukat ?enerali: Y. Bot,

Re?istratur: N. Nanchev, Amministratur,

wara li rat il-pro?edura bil-miktub u wara s-seduta tad-9 ta’ Di?embru 2009,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippre?entati:

– g?al Winner Wetten GmbH, minn O. Bludovsky u D. Pawlick, avukati,

– g?all-Bürgermeisterin der Stadt Bergheim, minn M. Hecker, M. Ruttig u H. Sicking, avukati,

– g?all-Gvern ?ermani?, minn M. Lumma, C. Schulze?Bahr kif ukoll minn B. Klein u J. Möller, b?ala a?enti,

– g?all-Gvern Bel?jan, minn A. Hubert, sussegwentement minn L. Van den Broeck, b?ala a?enti, assistiti minn P. Vlaemminck u S. Verhulst, avukati,

– g?all-Gvern ?ek, minn M. Smolek, b?ala a?ent,

– g?all-Gvern Grieg, minn A. Samoni?Rantou, G. Skiani, M. Tassopoulou kif ukoll minn K. Boskovits, b?ala a?enti,

– g?all-Gvern Spanjol, minn F. Díez Moreno, b?ala a?ent,

– g?all-Gvern Fran?i?, minn E. Belliard, G. de Bergues, C. Jurgensen u C. Bergeot?Nunes kif ukoll minn A. Adam, b?ala a?enti,

– g?all-Gvern Portugi?, minn L. Inez Fernandes u P. Mateus Calado kif ukoll minn A. P. Barros, b?ala a?enti,

– g?all-Gvern Sloven, minn M. Remic, b?ala a?ent,

– g?all-Gvern Norve?i?, minn F. Sejersted, G. Hansson Bull, K. B. Moen u Ø. Andersen, b?ala a?enti,

– g?all-Kummissjoni Ewropea, minn E. Traversa u K. Gross, b?ala a?enti,

wara li semg?et il-konklu?jonijiet tal-Avukat ?enerali, ippre?entati fis-seduta tas?26 ta’ Jannar 2010,

tag?ti l-pre?enti

Sentenza

1 It-talba g?al de?i?joni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikoli 43 KE u 49 KE kif ukoll il-konsegwenzi relatati mal-prin?ipju ta’ supremazija tad-dritt Komunitarju.

2 Din it-talba ?iet ippre?entata fil-kuntest tal-kaw?a bejn Winner Wetten GmbH (iktar ’il quddiem “WW”) u l-Bürgermeisterin der Stadt Bergheim (Sindku tal-belt ta’ Bergheim), fir-rigward tad-de?i?joni ta’ din li tipprojbixxi lil WW milli tkompli bl-attività tag?ha li tipproponi m?atri fuq kompetizzjonijiet sportivi.

Il-kuntest ?uridiku nazzjonali

Il-le?i?lazzjoni nazzjonali

3 L-Artikolu 12(1) tal-Li?i Fundamentali (Grundgesetz) jiddisponi:

“Kull ?ittadin ?ermani? g?andu d-dritt li jag??el liberament il-professjoni tieg?u, il-post tax-xog?ol tieg?u u l-post tat-ta?ri? tieg?u. L-e?er?izzju tal-professjoni jista’ jkun irregolat mil-li?i jew ibba?at fuq li?i.”

4 L-Artikolu 31 tal-li?i dwar il-Qorti kostituzzjonali federali (Bundesverfassungsgerichtsgesetz) jipprovdi:

“(1) Id-de?i?jonijiet tal-Bundesverfassungsgericht g?andhom jorbtu l-awtoritajiet kostituzzjonali tal-federazzjoni u tal-Länder, kif ukoll il-qrati u l-awtoritajiet kollha.

(2) […] id-de?i?joni tal-Bundesverfassungsgericht g?andha sa??a ta' li?i […] meta l-Bundesverfassungsgericht tiddikjara li li?i hija kompatibbli jew inkompatibbli mal-Li?i Fundamentali jew hija nulla. Sa fejn li?i hija ddikkjarata li hija kompatibbli jew inkompatibbli mal-Kostituzzjoni jew ma' dispo?izzjonijiet o?ra tad-dritt federali, jew hija nulla, id-dispo?ittiv tad?de?i?joni g?andha ti?i ppublikata fil-*Bundesgesetzblatt* […]"

5 Skont l-Artikolu 35 tal-li?i dwar il-Qorti kostituzzjonali federali:

"Il-Bundesverfassungsgericht fid-de?i?joni tag?ha tista' tidde?iedi minn ser je?egwixxi din tal-a??ar; huwa jista' wkoll jirregola l-mod kif l-e?ekuzzjoni g?andha ssir."

6 L-Artikolu 284 tal-Kodi?i kriminali (Strafgesetzbuch) jistabbilixxi:

"(1) Kull persuna li, ming?ajr awtorizzazzjoni amministrattiva, torganizza xi log?ob tal-a??ard g?all-pubbliku jew tipprovdi l-istruttura me?tie?a g?al dan il-g?an g?andha te?el piena ta' ?abs ta' mhux iktar minn sentejn jew multa.

[…]

(3) Kull persuna li ta?ixxi fil-ka?ijiet imsemmija fil-paragrafu 1

1. b'mod professjonali […]

[…]

tista' te?el piena ta' ?abs ta' bejn tliet xhur u ?ames snin.

[…]"

7 Permezz tat-Trattat tal-Istat dwar il-lotteriji fil-?ermanja (Staatsvertrag zum Lotteriewesen in Deutschland, iktar 'il quddiem il-"LottStV"), li da?al fis-se?? fl?1 ta' Lulju 2004, il-Länder ?olqu qafas uniformi g?all-organizzazzjoni, l-operat u l-istabbiliment, b?ala negozju, tal-log?ob tal-a??ard, ?lief g?all-ka?inòs.

8 L-Artikolu 1 tal-LottStV jistabbilixxi:

"It-Trattat tal-Istat g?andu l-g?an

1. li jidderi?u b'mod ordnat u sorveljat it-tendenza naturali tal-popolazzjoni g?al-log?ob u, b'mod partikolari, li jevitaw li din tinfirex fuq il-log?ob tal?a??ard mhux awtorizzat

2. li ji?i pprojbit l-inkora??iment e??essiv g?al-log?ob,

3. li ji?i esklu? l-isfruttar tat-tendenza g?al-log?ob g?al skopijiet ta' qlieg? privat jew kummer?jali,

4. li ji?i ?gurat li l-log?ob tal-a??ard isir b'mod legali u li l-lo?ika tieg?u tkun wa?da li tinftiehem, u

5. li ji?i ?gurat li parti sostanzjali mid-d?ul li ji?i mil-log?ob tal-a??ard tintu?a g?all-promozzjoni tal-g?anijiet pubbli?i jew li jibbenefikaw minn status privile??at ta' taxxa, skont il-Kodi?i fiskali."

9 L-Artikolu_5(1) u (2) tal-LottStV jipprovdi li:

“1. Il-Länder g?andhom, fil-kuntest tal-g?anijiet previsti fl-Artikolu 1, l-obbligu legali li ji?guraw [l-e?istenza ta’] offerta adegwata ta’ log?ob tal-a??ard.

2. Skont il-li?i, il-Länder jistg?u jinkarigaw ru?hom huma stess minn dan il?kompitu, jew jassenjawh lil persuni ?uridi?i rregolati bid-dritt pubbliku jew inkella lil kumpanniji privati fejn persuni ?uridi?i rregolati bid-dritt pubbliku jkollhom, direttament jew indirettament, sehem determinanti.”

10 Fil-Land ta’ Nordrhein-Westfalen (iktar ’il quddiem il-“Land ta’ NRW”), l?applikazzjoni tal-LottStV hija ?gurata permezz tal-li?i fuq l-im?atri fuq il?kompetizzjonijiet sportivi (Sportwettengesetz Nordrhein?Westfalen), tat-3 ta’ Mejju 1955 (iktar ’il quddiem is-“SWG NRW”), li l-Artikolu 1(1) tieg?u jipprovdi:

“Il-gvern tal-Land jista’ jawtorizza lill-kumpanniji tal-im?atri fuq il?kompetizzjonijiet sportivi. Il-kumpanniji tal-im?atri msemmija g?andhom ne?essarjament ikunu persuna ?uridika rregolata bil-li?i pubblika jew persuna ?uridika rregolata bil-li?i privata li l-ma??oranza tal-ishma jkunu jappartjenu lil persuni ?uridi?i rregolati bil-li?i pubblika. […]”.

11 Awtorizzazzjoni wa?da biss ta’ dan it-tip ?iet mog?tija fil-Land ta’ NRW, u ng?atat lill-Westdeutsche Lotterie & Co. OHG.

Is-sentenza tal-Bundesverfassungsgericht tat-28 ta’ Marzu 2006

12 F’sentenza tat-28 ta’ Marzu 2006, il-Bundesverfassungsgericht idde?idiet, dwar il?le?i?lazzjoni li ti?gura t-traspo?izzjoni tal-LottStV fil-Land ta’ Bayern, li l?monopolju tal-Istat rigward im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi li je?istu fl?imsemmija Land kiser l-Artikolu 12(1) tal-Li?i Fundamentali li ji?gura l-libertà professjonali. L-imsemmija qorti qieset b’mod partikolari li, sa fejn dan eskluda l?attività ta’ organizzazzjoni ta’ m?atri privati ming?ajr madankollu ma kien akkumpanjat minn qafas regolamentari li huwa adattat sabiex ji?gura strutturalment u sostanzjalment, kemm fid-dritt u kif ukoll fil-fatt, li l-g?an ta’ tnaqqis tal-passjoni g?al-log?ob u ta’ ?lieda kontra l-vizzju tal-log?ob ikun effettivament im?addan, l-imsemmi monopolju ?oloq pre?udizzju sproporzjonat g?al-libertà professjonali s’issa ggarantita

13 Wara li enfasizzat li l-le?i?latur jiddisponi minn diversi modi biex jirrimedja g?all-inkostituzzjonalità hekk ikkonstatata, ji?ifieri, jew l-organizzazzjoni sistematika ta’ monopolju sabiex jintla?aq l-g?an imsemmi hawn fuq, jew l?istabbiliment, bil-li?i, ta’ termini ta’ approvazzjoni fl-organizzazzjoni tal-im?atri fuq ba?i kummer?jali mill-kumpanniji privati, il-Bundesverfassungsgericht idde?idiet li ma tannullax il-le?i?lazzjoni inkwistjoni u li ??ommha fl-effett sal-31 ta’ Di?embru 2007, billi ppre?i?at li sa din id-data l-le?i?latur g?andu jkun e?er?ita s-setg?a diskrezzjonali tieg?u billi jemenda r-regoli li ma jkunux konformi mal-Li?i Fundamentali sabiex ji?gura l-konformità tag?hom ma’ din.

14 Il-Bundesverfassungsgericht ikkunsidrat ukoll li s-sitwazzjoni legali e?istenti, madankollu kienet g?alhekk provvi?orjament mi?muma biss jekk ji?i stabbilit ming?ajr dewmien, minimu ta’ koerenza bejn l-g?an li ti?i llimitata l-passjoni g?al-log?ob u l-?lieda kontra l-vizzju g?al din, u l-e?er?izzju effettiv tal?monopolju. B’mod partikolari, kien ipprojbit matul il-perijodu tran?itorju stabbilit li ti?died il-provvista ta’ m?atri u li jsir reklamar li jmur lil hinn minn sempli?i informazzjoni dwar in-natura u l-*modus operandi* tal-im?atri proposti. Barra minn hekk, kellha immedjatament ting?ata informazzjoni attiva dwar il?perikoli marbuta mal-im?atri.

Il-kaw?a prin?ipali u d-domandi preliminari

15 WW tiddisponi minn fond kummer?jali f’Bergheim (il-?ermanja) fejn hija partikolarment tie?u l-im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi f’isem il?kumpannija Tipico Co. Ltd, stabbilita u rre?istrata f’Malta.

16 B’de?i?joni tat-28 ta’ ?unju 2005, il-Bürgermeisterin der Stadt Bergheim ipprojbixxiet lil WW milli tkompli te?er?ita din l-attività, ta?t piena ta’ g?eluq u tal-issi??illar tal-fond kummer?jali tag?ha.

17 L-ilment imressaq kontra din id-de?i?joni minn WW ?iet mi??uda bid-de?i?joni tat-22 ta’ Settembru 2005 tal-Landrat des Rhein-Erft-Kreises (kap tas-servizzi amministrattivi ta’ Rhein-Erft-Kreises), min?abba li b’din l-attività WW, jekk ma kinitx kompli?i fl-organizzazzjoni tal-log?ob tal-a??ard, attività punibbli ta?t l?Artikolu 284 tal-Kodi?i Kriminali, kienet g?allinqas tkun ?atja ta’ ksur tal?Artikolu 1 tas-SWG NRW, li jissu??etta kull organizzazzjoni tal-im?atri fuq il?kompetizzjonijiet sportivi g?all-ksib ta’ awtorizzazzjoni minn qabel ma?ru?a mill-Land ta’ NRW.

18 WW ippre?entat rikors quddiem il-Verwaltungsgericht Köln (qorti amministrattiva ta’ Köln) kontra din id-de?i?joni u d-de?i?joni tat-28 ta’ ?unju 2005, billi ssostni li l-monopolju tal-Istat fuq l-im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi fis-se?? fil-Land ta’ NRW, li fuqhom huma bba?ati dawn l-atti, huwa kontra l?libertà li ji?u pprovduti servizzi ggarantiti mill-Artikolu 49 KE.

19 Il-Verwaltungsgericht Köln jinnota li la WW u lanqas Tipico Co. Ltd ma kellhom l-awtorizzazzjoni me?tie?a ta?t l-Artikolu 1 tas-SWG NRW sabiex je?er?itaw l?attività inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali u li tali awtorizzazzjoni ma kellhiex lilhom ting?ata min?abba fl-e?istenza ta’ monopolju stabbilit permezz tal?le?i?lazzjoni fis-se?? fil-Land ta’ NRW.

20 F’dan ir-rigward, il-Verwaltungsgericht Köln jemmen madankollu li jirri?ulta mis-sentenza tas-6 ta’ Novembru 2003, Gambelli *et* (C?243/01, ?abra p. I?13031), li mi?ura restrittiva b?al dan il-monopolju, ma hijiex f’dan il-ka? i??ustifikata fir?rigward tal-g?an allegat ta’ prevenzjoni tal-inkora??iment g?all-infiq e??essiv marbut mal-log?ob u tal-?lieda kontra l-vizzju ta’ din, peress li huwa stabbilit li l?parte?ipazzjoni fl-im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi hija inkora??uta mill?organizzazzjonijiet nazzjonali awtorizzati sabiex jorganizzaw tali m?atri u li, g?aldaqstant, din il-mi?ura ma tikkontribwixxix sabiex ji?u llimitati l-attivitajiet ta’ im?atri b’mod koerenti u sistematiku.

21 Jirri?ulta mis-sentenza tal-Bundesverfassungsgericht tat-28 Marzu 2006, fuq imsemmija, mog?tija fir-rigward tal-le?i?lazzjoni tal-Land ta’ Bayern, u digriet simili mog?ti mill-istess qorti fit-2 ta’ Awissu 2006 fir-rigward tal-le?i?lazzjoni komparabbli tal-Land ta’ NRW, li l-monopolju tal-Istat e?istenti fil-qasam tal?m?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi f’dan il-Land jikser l-Artikolu 12(1) tal-Li?i Fundamentali, min?abba li l-qafas regolatorju fis-se?? ma ji?gurax la fil-li?i u lanqas fil-fatt li l-g?an li titnaqqas il-passjoni g?al-log?ob u l-?lieda kontra l?vizzju lejn dan ji?u effettivament imfittxija.

22 Barra minn dan, f’din is-sentenza, il-Bundesverfassungsgericht espressament enfasizzat li r-rekwi?iti li jirri?ultaw mid-dispo?izzjoni Kostituzzjonali fuq imsemmija u dawk li jirri?ultaw mill-?urisprudenza tal-Qorti tal-?ustizzja, b’mod partikolari mis-sentenza Gambelli *et*, i??itata iktar ’il fuq, jaqblu f’dan ir-rigward.

23 Skont il-Verwaltungsgericht Köln, jista’ ji?i dedott mill-kunsiderazzjonijiet kollha pre?edenti li l-monopolju e?istenti fil-Land ta’ NRW g?andu ji?i kkunsidrat b?ala kuntrarju kemm g?ad-dritt Komunitarju kif ukoll lejn il-Li?i Fundamentali, hekk kif ukoll ?a kien de?i? qabel mill-Oberverwaltungsgericht Nordrhein?Westfalen (qorti amministrattiva ta’ Nordrhein?Westfalen).

24 Skont din l-a??ar qorti, il-fatt li Westdeutsche Lotterie & Co. OHG, sa mill-g?oti tas-sentenza

tal-Bundesverfassungsgericht tat-28 ta' Marzu 2006, fuq imsemmija, ipprova ja??usta l-prassi tieg?u b'mod li jissodisfa r-rekwi?iti tran?itorji stabbiliti minn din l-a??ar qorti, hekk kif kienu deskritti fil-punt 14 ta' din is-sentenza, ma huwiex bi??ejjed sabiex jitwaqqaf dan il-ksur tad-dritt Komunitarju, u g?al dan il-g?an emenda hija me?tie?a g?all-qafas legali fis-se??.

25 Il-Verwaltungsgericht Köln madankollu osservat li, minkejja n-nuqqas ta' kompatibbiltà bejn il-le?i?lazzjoni tal-Land ta' NRW u d-dritt Komunitarju kkonstatat mill-Oberverwaltungsgericht Nordrhein?Westfalen, din l-a??ar qorti dde?idiet li din il-le?i?lazzjoni kellha tibbenefika mill-istess mi?uri tran?itorji b?al dawk de?i?i mill-Bundesverfassungsgericht fis-sentenza tag?ha tat-28 ta' Marzu 2006, fuq imsemmija, ji?ifieri, hekk kif jirri?ulta fil-punti 13 u 14 ta' din is?sentenza, ?amma tal-effett tag?ha sal-31 ta' Di?embru 2007.

26 Skont l-Oberverwaltungsgericht Nordrhein?Westfalen, il-prin?ipju ?enerali ta???ertezza legali u n-ne?essità li ma tin?oloqx lakuna legali li tikkostitwixxi theddida g?all-interessi pubbli?i importanti, fil-fatt je?tie? li temporanjament dawn l-interessi jing?ataw prijorità fil-konfront ta' dawk tal-fornituri tal-im?atri privati fir-rigward tal-libertà ta' a??ess g?as-suq, billi tipprovdi, b'deroga mill?prin?ipju ta' supremazija tad-dritt Komunitarju, perijodu tran?itorju li matulu l?le?i?lazzjoni kkon?ernata setg?at tibqa' applikabbli.

27 Il-Verwaltungsgericht Köln g?andha dubji dwar il-kompatibbiltà tal-istabbiliment ta' tali perijodu tran?itorju mar-rekwi?iti li jirri?ultaw mill-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt Komunitarju, hekk kif jirri?ulta mid-de?i?joni tad-9 ta' Marzu 1978, Simmental (106/77, ?abra p. 629), li immedjatament je?tie? b'mod ikkundizzjonat li l-le?i?lazzjoni nazzjonali li tikser l-Artikoli 43 KE jew 49 KE ma tkunx iktar applikata.

28 Huma f'dawn i?-?irkustanzi li l-Verwaltunsgericht Köln idde?idiet li tissospendi l?pro?eduri u li tag?mel lill-Qorti tal-?ustizzja d-domandi preliminari li ?ejjin:

"1) L-Artikoli 43 KE u 49 KE g?andhom ji?u interpretati fis-sens li le?i?lazzjoni nazzjonali dwar il-monopolju tal-Istat fuq l-im?atri fuq il?kompetizzjonijiet sportivi li jinvolvu restrizzjonijiet illegali fuq il-libertà ta' stabbiliment u fuq il-libertà li ji?u pprovduti s-servizzi ggarantiti minn dawn l-artikoli inkwantu ma jikkontribwixxux biex ji?u limitati l-attivitajiet ta' m?atri b'mod koerenti u sistematiku skont il-?urisprudenza tal-Qorti tal-?ustizzja (sentenza [Gambelli *et*, i??itata iktar 'il fuq]) jistg?u jkomplu japplikaw b'mod e??ezzjonali g?al perijodu tran?itorju minkejja s?supremazija tal-prin?ipju tad-dritt Komunitarju direttament applikabbli?

2) F'ka? ta' risposta fl-affermattiv g?all-ewwel domanda, ta?t liema kundizzjonijiet wie?ed jista' ja??etta e??ezzjoni g?all-prin?ipju tas?supremazija u kif g?andu ji?i kkalkolat il-perijodu tran?itorju?"

Fuq l-ammissibbiltà tad-domandi preliminari

29 Il-Gvern Norve?i? huwa tal-fehma li d-domandi preliminari huma ta' natura ipotetika. Fil-fatt, jirri?ulta mid-de?i?joni tar-rinviju, li ming?ajr ma je?amina huwa nniffsu l-monopolju stabbilit fil-Land ta' NRW fir-rigward tad-dritt Komunitarju, il-qorti tar-rinviju kkunsidrat l-inkompatibbiltà ta' dan il-monopolju mar-regoli tat-Trattat KE billi sempli?iment irreferiet g?as-sentenza tal?Bundesverfassungsgericht tat-28 ta' Marzu 2006, imsemmija iktar 'il fuq. Minn na?a, f'dik is-sentenza, il-Bundesverfassungsgericht espressament ikkonstatat li ma kellhiex ?urisdizzjoni sabiex tidde?iedi dwar il-kompatibbiltà tal-monopolju inkwistjoni mad-dritt Komunitarju. Min-na?a l-o?ra, il-fatt li l?Bundesverfassungsgericht ikkunsidrat li dan il-monopolju kien imur kontra l?Li?i Fundamentali bl-ebda mod ma jippre?udika l-inkompatibbiltà eventwali tieg?u mad-dritt Komunitarju.

30 Min-na?a tag?hom, il-gvernijiet tal-?ermanja u tal-Bel?ju, kif ukoll il?Kummissjoni Ewropea sostnew li, iktar milli ti?i konklu?a l-inkompatibbiltà tal?monopolju inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali mad-dritt Komunitarju fuq il-ba?i biss tal-konstatazzjonijiet mag?mula mill-Bundesverfassungericht fis-sentenza tag?ha tat-28 ta' Marzu 2006, imsemmija iktar 'il fuq, il-qorti tar-rinviju kien messha e?aminat jekk tali inkompatibbiltà baqg?atx fid-dawl tal-kundizzjonijiet li fihom il-Bundesverfassungsgericht, b'din id-de?i?joni, issu??ettat i?-?amma provvi?orja tal-effetti tal-le?i?lazzjoni kkon?ernata, hekk kif deskritti fil-punt 14 ta' din is?sentenza.

31 Il-Gvern Bel?jan u l-Kummissjoni jikkunsidraw li fin-nuqqas ta' tali e?ami, ma hijiex ipprovata r-rilevanza tad-domandi preliminari g?as-soluzzjoni tal-kaw?a prin?ipali. Il-Gvern ?ermani?, min-na?a tieg?u jissu??erixxi li l-Qorti tal??ustizza g?andha tirriformula mill-?did id-domandi u twie?eb li l-monopolju hekk kif ?ie rristrutturat b'mod tran?itorju huwa konformi mar-rekwi?iti tas?sentenza Gambelli *et*, i??itata iktar 'il fuq.

32 ?erqana sabiex tirrispondi g?all-o??ezzjonijiet mag?mula, il-qorti tar-rinviju bag?tet ittra lill-Qorti tal-?ustizzja datata 11 ta' Mejju 2007, li fiha tippre?i?a li sabiex tidde?iedi fuq il-kaw?a prin?ipali, hija g?andha tqis is-sitwazzjoni tal-li?i ta' fatt hekk kif kienet te?isti fil-mument tad-de?i?joni inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali, ji?ifieri fit-22 ta' Settembru 2005, b'mod li kull emenda eventwali li ssir wara s-sentenza tal-Bundesverfassungsgericht tat-28 ta' Marzu 2006, imsemmija iktar 'il fuq, ma tistax tittie?ed inkunsiderazzjoni sabiex ti?i de?i?a l?kaw?a prin?ipali.

33 Fir-rigward tal-kontenut ta' din l-ittra, il-Qorti tal-?ustizzja, li ta?ixxi fuq il-ba?i tal-Artikolu 104(5) tar-regoli tal-pro?edura tag?ha, fis-16 ta' Lulju 2008, indirizzat ittra lill-qorti tar-rinviju, fejn talbet lil din tal-a??ar tindika jekk ir?risposta g?ad-domandi preliminari jibqg?ux me?tie?a g?as-soluzzjoni tal?kaw?a prin?ipali, fid-dawl tal-pre?i?azzjonijiet li sadanittant tat il?Bundesverfassungsgericht f'digriet tat-22 ta' Novembru 2007. F'dan id?digriet, il-Bundesverfassungsgericht idde?idiet fir-rigward tal-le?i?lazzjoni inkwistjoni fil-kaw?a li tat lok g?as-sentenza tat-28 ta' Marzu 2006, fuq imsemmija, li ???amma tal-effetti ta' din il-le?i?lazzjoni de?i?a permezz ta' din is?sentenza ma kienx ta' natura li jelimina n-nuqqas ta' konformità mal-Li?i Fundamentali tad?de?i?jonijiet amministrattivi adottati qabel din is-sentenza.

34 Fir-risposta tag?ha tat-8 ta' Awwissu 2008, il-qorti tar-rinviju ppre?i?at li risposta g?ad-domandi preliminari kienet g?adha ne?essarja sa fejn, kuntrarjament g?al dak li hija kienet di?à indikat qabel, hija kellha tikkunsidra s-sitwazzjoni tal-li?i u ta' fatt li kienet te?isti fid-data tal-31 ta' Di?embru 2007 sabiex tidde?iedi dwar il?legalità tad-de?i?joni inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali. Il-?urisprudenza ?viluppat b'tali mod li l-legalità ta' de?i?joni b?al dik inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali g?andha minn issa 'l quddiem ti?i evalwata fid-data li fiha ng?atat id?de?i?joni mill-qorti. Fir-rigward tal-kaw?a prin?ipali, madankollu, hija d-data tal-31 ta' Di?embru 2007 li g?andha tittie?ed inkunsiderazzjoni, peress li le?i?lazzjoni ?dida li tvarja sostanzjalment minn dik pre?edenti u li hija nieqsa minn kull effett retroattiv, da?let fis-se?? fl-1 ta' Jannar 2008.

Il-kunsiderazzjonijiet tal-Qorti tal-?ustizzja

35 L-ewwel nett, g?andu jitfakkar li l-Qorti tal-?ustizzja ma hijiex kompetenti li tag?ti de?i?joni fuq l-interpretazzjoni ta' dispo?izzjonijiet nazzjonali, inkwantu interpretazzjoni tali taqa' fil-fatt ta?t il-kompetenza esklu?iva tal-qrati nazzjonali. Je?tie? li l-Qorti tal-?ustizzja, meta jkollha talba g?al de?i?joni preliminari mressqa minn qorti nazzjonali, tillimita ru?ha g?all-interpretazzjoni tad-dritt nazzjonali li tressqet quddiemha mill-imsemmija qorti (sentenza tas-27 ta' Ottubru 2009, ?EZ, C?115/08, ?abra p. I?10265, punt 57 u l??urisprudenza ??itata).

36 It-tieni nett, jirri?ulta minn ?urisprudenza stabbilita li, fil-kuntest tal-pro?edura stabbilita bl-Artikolu 267 TFUE, huwa biss g?all-qorti nazzjonali, li g?andha l?kaw?a quddiemha u li g?andha

tassumi r-responsabbiltà tad-de?i?joni ?udizzjarja li g?andha ting?ata, li g?andha tevalwa fid-dawl ta?-?irkustanzi partikolari tal-kaw?a kemm in-ne?essità g?al de?i?joni preliminari sabiex tkun f'po?izzjoni li tag?ti s-sentenza tag?ha kif ukoll ir-rilevanza tad-domandi li hija tistaqsi lill-Qorti tal-?ustizzja. G?aldaqstant, peress li d-domandi mag?mula jirrigwardaw l-interpretazzjoni tad-dritt tal-Unjoni, il-Qorti tal-?ustizzja, fil?prin?ipju, g?andha tidde?iedi (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tat-13 ta' Marzu 2001, PreussenElektra, C?379/98, ?abra p. I?2099, punt 38, u tal-10 ta' Marzu 2009, Hartlauer, C?169/07, ?abra p. I?1721, punt 24).

37 Ir-rifjut li tidde?iedi fuq domanda preliminari mag?mula minn qorti nazzjonali hija biss possibbli fejn huwa pjuttost ovvju li l-interpretazzjoni tad-dritt tal-Unjoni mitluba ma g?andha ebda relazzjoni mar-realtà jew mas-su??ett tal-kaw?a prin?ipali, meta l-problema hija ipotetika, jew fejn il-Qorti tal-?ustizzja ma jkollhiex l-punti ta' fatt u ta' li?i ne?essarji sabiex twie?eb b'mod utli g?ad?domandi mag?mula lilha (ara s-sentenzi ??itati iktar 'il fuq PreussenElektra, punt 39, u Hartlauer, punt 25).

38 Fil-fatt, il-?ustifikazzjoni ta' domanda preliminari ma hijiex il-formulazzjoni ta' opinjonijiet konsultattivi fuq domandi ?enerali jew ipoteti?i, i?da hija l-?tie?a inerenti g?as-soluzzjoni effettiva ta' kaw?a (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-2 ta' April 2009, Elshani, C?459/07, ?abra p. I?2759, punt 42 u l??urisprudenza ??itata).

39 Fir-rigward ta' dawn l-aspetti differenti, g?andu jitfakkar, l-ewwel nett, li jirri?ulta mill-?urisprudenza li fid-dawl tas-separazzjoni tal-funzjonijiet bejn il?qrati nazzjonali u l-Qorti tal-?ustizzja, ma jistax jintalab li, qabel ma tag?mel ir-rinviju lill-Qorti tal-?ustizzja, il-qorti tar-rinviju tag?mel il-konstatazzjonijiet fattwali kollha u l-evalwazzjonijiet ta' dritt kollha li hija mistennija tag?mel b?ala parti mill-funzjoni ?udizzjarja tag?ha. Fil-fatt, huwa bi??ejjed li s-su??ett tal?kaw?a prin?ipali kif ukoll il-konsegwenzi prin?ipali g?as-sistema ?uridika Komunitarja jirri?ultaw mit-talba g?al de?i?joni preliminari sabiex l-Istati Membri jkunu jistg?u jippre?entaw l-osservazzjonijiet tag?hom skont l-Artikolu 23 tal?Istatut tal-Qorti tal-?ustizzja u jkunu jistg?u jipparte?ipaw b'mod effettiv fil?pro?edura quddiem din tal-a??ar (ara s-sentenza tat-8 ta' Settembru 2009, Liga Portuguesa de Futebol Profissional u Bwin International, C?42/07, ?abra p. I?7633, punt 41).

40 It-tieni nett, g?andu ji?i nnotat li jirri?ulta mill-pre?i?azzjonijiet li jinsabu fid?de?i?joni tar-rinviju li l-Oberverwaltungsgericht Nordrhein?Westfalen, qorti li tidde?iedi fuq appelli kontra d-de?i?jonijiet mog?tija mill-qorti tar-rinviju, di?à ddedi?idiet, minn na?a, li l-monopolju inkwistjoni fil-kaw?a prini?pali huwa inkompatibbli mad-dritt tal-Unjoni u, min-na?a l-o?ra, li l-osservanza tal?kundizzjonijiet tran?itorji stabbiliti mill-Bundesverfassungsgericht fis-sentenza tag?ha tat-28 ta' Marzu 2006, imsemmija iktar 'il fuq, u mfakkra fil-punt 14 tas?sentenza, ma hijiex bi??ejjed sabiex tali inkompatibbiltà ti?i fi tmiemha.

41 Fid-dawl ta' dak kollu li ntqal iktar 'il fuq, ma huwiex ovvju li l-interpretazzjonijiet mitluba ma kellhom xejn x'jaqsmu mar-realtà jew is-su??ett tal-kaw?a prin?ipali, jew li l-problema kienet ta' natura ipotetika. Minn dan isegwi li d-domandi preliminari g?andhom ji?u kkunsidrati ammissibbli.

Fuq l-identifikazzjoni tad-dispo?izzjonijiet rilevanti tad-dritt tal-Unjoni

42 Il-Kummissjoni esprimiet dubji dwar ir-rilevanza tar-referenza inklu?a fl-ewwel domanda g?all-Artikolu 43 KE, b'din l-istituzzjoni ssostni li huwa biss l?Artikolu 49 KE li huwa inti? li japplika g?al sitwazzjoni b?al dik inkwistjoni fil?kaw?a prin?ipali.

43 F'dan ir-rigward, g?andu jitfakkar li, kif jirri?ulta minn ?urisprudenza stabbilita, l-attivitajiet li jippermettu lill-utenti li jipparte?ipaw, kontra ?las, f'log?ba jikkostitwixxu attivitajiet ta' servizz fis-sens tal-Artikolu 49 KE (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tal-24 ta' Marzu 1994, Schindler, C?275/92, ?abra p. I?1039, punt 25, u tal-21 ta' Ottubru 1999, Zenatti, C?67/98 ?abra p. I?7289,

punt 24). L-istess japplika g?all-attività ta’ promozzjoni u stabbiliment tal-log?ob tal-a??ard, tali attività tikkostitwixxi biss metodu konkret ta’ organizzazzjoni u ta’ tmexxija tal-log?ob marbuta mag?ha (ara, b’mod partikolari, is-sentenza Schindler, i??itata iktar ’il fuq, punti 22 u 23).

44 Servizzi b?al dawk inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali jistg?u g?alhekk jirri?ultaw mill-kamp ta’ applikazzjoni tal-Artikolu 49 KE, peress li, b?al fil-kaw?a prin?ipali, mill-inqas wie?ed mill-fornituri huwa stabbilit fi Stat Membru differenti minn dak li fih is-servizz huwa propost (ara, b’mod partikolari, is?sentenza Zenatti, i??itata iktar ’il fuq, punt 24), sakemm l-Artikolu 43 huwa applikabbli.

45 Fir-rigward tal-Artikolu 43 KE, g?andu jitfakkar li din id-dispo?izzjoni tipprojbixxi r-restrizzjonijiet fuq il-libertà ta’ stabbiliment ta’ ?ittadini ta’ Stat Membru fit-territorju ta’ Stat Membru ie?or, inklu?i restrizzjonijiet dwar il??olqien ta’ a?enziji, ferg?at jew sussidjarji (ara s-sentenza Gambelli *et*, i??itata iktar ’il fuq, punt 45).

46 F’dan ir-rigward, jirri?ulta mill-?urisprudenza li l-kun?ett ta’ stabbiliment huma mifhum, b’mod wiesa' ?afna, b?ala li jinvolvi l-possibbiltà ta’ ?ittadin Komunitarju li jipparte?ipa, fuq ba?i stabbli u kontinwa, fil-?ajja ekonomika ta’ Stat Membru ie?or li ma huwiex l-Istat tieg?u ta’ ori?ini, u li minn dan jibbenefika minn profitt, u b’hekk jippromwovi l-interpenetrazzjoni ekonomika u so?jali fil?Komunità Ewropea fil-qasam tal-attivitajiet ta’ persuna li ta?dem g?al rasha (ara, b’mod partikolari, is-sentenza tat-30 ta’ Novembru 1995, Gebhard, C?55/94, ?abra p. I?4165, punt 25). I?-?amma ta’ pre?enza permanenti fi Stat Membru minn impri?a stabbilita fi Stat Membru ie?or hija su??etta g?ad-dispo?izzjonijiet tat-trattat dwar il-libertà ta’ stabbiliment anki jekk dik il-pre?enza ma tkunx ?adet il-forma ta’ ferg?a jew ta’ a?enzija, i?da hija e?er?itata permezz ta’ sempli?i uffi??ju, li skont il-ka? huwa amministrat minn persuna indipendenti, i?da awtorizzata li ta?ixxi kontinwament g?all-kumpannija b?ala a?enzija (ara s?sentenza tal-4 ta’ Di?embru 1986, Il?Kummissjoni vs Il??ermanja, 205/84, ?abra p. 3755, punt 21).

47 Fir-rigward tal-qasam tal-log?ob u tal-im?atri, il-Qorti tal-?ustizzja kkunsidrat, fis-sentenza Gambelli *et*, i??itata iktar ’il fuq, li l-Artikolu 43 KE huwa inti? li japplika g?al sitwazzjoni fejn impri?a stabbilita fi Stat Membru tiddisponi, fi Stat Membru ie?or, minn pre?enza li tikkonkretizza ru?ha permezz ta’ ftehim kummer?jali konklu?i ma’ operaturi jew intermedjarji, dwar il-?olqien ta’ ?entri ta’ tra?missjoni ta’ data li jqieg?du g?ad-dispo?izzjoni tal-utenti mezzi elettroni?i, li ji?bru u jirre?istraw l-im?atri u jibag?tuhom lill-impri?a. Meta impri?a tkompli bl-attività ta’ ?bir ta’ m?atri permezz ta’ tali organizzazzjoni ta’ a?enziji stabbiliti fi Stat Membru ie?or, ir-restrizzjonijiet imposti fuq l-attivitajiet ta’ dawn l?a?enziji jikkostitwixxu ostakoli g?al-libertà ta’ stabbiliment (ara s-sentenzi Gambelli *et*, i??itata iktar ’il fuq, punti 14 u 46, kif ukoll tas-6 ta’ Marzu 2007, Placanica *et*, C?338/04, C?359/04 u C?360/04, ?abra p. I?1891, punt 43).

48 F’dan il-ka?, l-indikazzjonijiet fid-de?i?joni tar-rinviju dwar ir-relazzjonijiet e?istenti bejn Tipico Co Ltd u WW ma jippermettu la li ji?i affermat u lanqas li ji?i esklu? li din tal-a??ar g?andha tkun ikkunsidrata b?ala sussidjarja, ferg?a jew a?enzija fis-sens tal-Artikolu 43 KE.

49 F’dawn i?-?irkustanzi, g?andu jitfakkar li fil-kuntest ta’ pro?edura msemmija fl-Artikolu 267 TFUE, li huwa bba?at fuq separazzjoni netta tal-funzjonijiet bejn il-qrati nazzjonali u l-Qorti tal-?ustizzja, kull evalwazzjoni tal-fatti tal-kaw?a prin?ipali jaqg?u ta?t il-?urisdizzjoni tal-qrati nazzjonali (ara, b’mod partikolari, is-sentenza tal-25 ta’ Frar 2003, IKA, C?326/00, ?abra p. I?1703, punt 27 u l??urisprudenza ??itata).

50 Barra minn dan, hekk kif tfakkar fil-punt 36 ta’ din is-sentenza, hija biss il?qorti nazzjonali li g?andha tevalwa kemm in-ne?essità ta’ de?i?joni preliminari sabiex tkun tista’ tag?ti d-de?i?joni tag?ha kif ukoll ir-rilevanza tad-domandi li tag?mel lill-Qorti tal-?ustizzja f’dan ir-rigward.

51 G?alhekk, huwa g?all-qorti tar-rinviju li tiddetermina, fid-dawl ta?-?irkustanzi tal?kaw?a, jekk is-sitwazzjoni inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali taqa' ta?t l?Artikolu 43 KE jew l-Artikolu 49 KE.

52 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet kollha pre?edenti, huwa me?tie? li ji?u kkunsidrati d-domandi preliminari fid-dawl kemm tal-Artikolu 43 KE u tal?Artikolu 49 KE.

Fuq il-mertu

Fuq l-ewwel domanda

53 Qabel kollox g?andu jitfakkar li, hekk kif jirri?ulta minn ?urisprudenza stabbilita, skont il-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni, id?dispo?izzjonijiet tat-trattat u l-atti ta' istituzzjonijiet direttament applikabbli g?andhom l-effett, fir-relazzjoni tag?hom mad-dritt nazzjonali tal-Istati Membri, li jag?mlu awtomatikament inapplikabbli, mill-istess d?ul fis-se?? tag?hom, kull dispo?izzjoni li tikser il-le?i?lazzjoni nazzjonali (ara, b'mod partikolari, is?sentenzi Simmenthal, i??itata iktar 'il fuq, punt 17, kif ukoll tad-19 ta' ?unju 1990, Factortame *et*, C?213/89, ?abra p. I?2433, punt 18).

54 Fil-fatt, kif enfasizzat il-Qorti tal-?ustizzja, ir-regoli tad-dritt tal-Unjoni direttament applikabbli li huma sors immedjat tad-drittijiet u tal-obbligi g?al dawk kollha li tirrigwarda, kemm jekk Stati Membri jew individwi li huma partijiet g?al relazzjonijiet ?uridi?i ta?t id-dritt tal-Unjoni, g?andhom ju?aw l-effetti s?a? tag?hom, b'mod uniformi fl-Istati Membri kollha, sa mid-d?ul fis-se?? tag?hom u matul i?-?mien kollu ta' validità tag?hom (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi ??itati iktar 'il fuq Simmenthal, punti 14 u 15, kif ukoll Factortame *et*, punt 18).

55 Jirri?ulta wkoll minn ?urisprudenza stabbilita li kull qorti nazzjonali li quddiemha tinfeta? kaw?a li taqa' ta?t il-?urisdizzjoni tag?ha, b?ala korp ta' Stat Membru, g?andha l-obbligu ta?t il-prin?ipju ta' kooperazzjoni stabbilit fl-Artikolu 10 KE, li tapplika b'mod s?i? id-dritt tal-Unjoni direttament applikabbli u li tipprote?i d?drittijiet li huwa jikkonferixxi lill-individwi, indipendentement minn kwalunkwe dispo?izzjoni li tista' tkun f'kunflitt mal-li?i nazzjonali, kemm jekk din tkun pre?edenti jew sussegwenti g?al-li?i tad-dritt tal-Unjoni (ara, f'dan is-sens, is?sentenzi ??itati iktar 'il fuq Simmenthal, punti 16 u 21, kif ukoll Factortame *et*, punt 19).

56 Jirri?ulta minn dak li ntqal iktar 'il fuq li hija inkompatibbli mar-rekwi?iti inerenti g?an-natura stess tad-dritt tal-Unjoni kull dispo?izzjoni ta' sistema legali nazzjonali jew kull prassi le?i?lattiva, amministrattiva jew ?udizzjarja, li g?andha l-effett li tnaqqas l-effettività tad-dritt tal-Unjoni min?abba l-fatt li tirrifjuta lill?qorti kompetenti mill-applikazzjoni ta' dan id-dritt is-setg?a li tag?mel, fil?mument stess ta' din l-applikazzjoni, dak kollu li huwa ne?essarju sabiex twarrab id-dispo?izzjonijiet le?i?lattivi nazzjonali li eventwalment jifformaw ostakolu g?all-effettività s?i?a ta' dawn ir-regoli direttament applikabbli tad-dritt tal-Unjoni (sentenzi ??itati iktar 'il fuq Simmenthal, punt 22, kif ukoll Factortame *et*, punt 20).

57 Il-Qorti tal-?ustizzja ppre?i?at li dan ikun il-ka? jekk, fil-ka? ta' kunflitt bejn dispo?izzjoni tad-dritt tal-Unjoni u ta' li?i nazzjonali sussegwenti, is-soluzzjoni ta' dan il-kunflitt kienet irri?ervata g?al qorti differenti minn dik li g?andha ti?gura l-applikazzjoni tad-dritt tal-Unjoni, li g?andha setg?a diskrezzjonali tag?ha stess, anki jekk l-ostakolu li hekk jirri?ulta g?all-effettività s?i?a tad-dritt tal-Unjoni jkun biss temporanju (sentenza Simmenthal, i??itata iktar 'il fuq, punt 23).

58 Barra minn dan, je?tie? li jitfakkar li skont ?urisprudenza stabbilita, il?prin?ipju ta' protezzjoni legali effettiva huwa prin?ipju ?enerali tad-dritt tal?Unjoni, li jirri?ulta mill-prassi kostituzzjonali komuni g?all-Istati Membri, li ?ie stabbilit fl-Artikoli 6 u 13 tal-Konvenzjoni Ewropea g?all-Protezzjoni tad?Drittijiet Fundamentali tal-Bniedem, iffirmat f'Ruma fl-4 ta' Novembru 1950, u li ?ie

affermat mill-?did permezz tal-Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea, u li f'dan ir-rigward huwa g?all-qrati tal-Istati Membri, bl-applikazzjoni tal-prin?ipju ta' kooperazzjoni stabbilit fl?Artikolu 10 KE, li g?andhom ji?guraw il-protezzjoni legali tad-drittijiet tal?individwi mog?tija lilhom mid-dritt tal-Unjoni (sentenza tat-13 ta' Marzu 2007, Unibet, C?432/05, ?abra p. I?2271, punti 37 u 38 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

59 F'dan il-ka?, jista' ji?i nnutat li, meta dde?idiet fis-sentenzi tag?ha u d-digriet fuq imsemmija, rispettivament tat-28 ta' Marzu 2006 u tat-2 ta' Awwissu 2006, li monopolju b?al dak inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali jikser ir-rekwi?iti tal?Li?i Fundamentali, il-Bundesverfassungsgericht ma dde?idietx dwar il?kompatibbiltà ta' dan il-monopolju mad-dritt Komunitarju, anzi g?all-kuntrarju din il-qorti enfasizzat, f'din is-sentenza, li f'dan il-ka? kienet tikkunsidra lilha nniffisha b?ala ming?ajr ?urisdizzjoni sabiex tag?mel dan.

60 Il-fatt li, ladarba saret il-konstatazzjoni ta' inkompatibbiltà mal-Li?i Fundamentali, il?Bundesverfassungsgericht idde?ieda, fil-kundizzjonijiet stabbiliti fil-punti 13 u 14 ta' din is-sentenza, li j?omm l-effetti tal-le?i?lazzjoni nazzjonali dwar il?monopolju b'mod tran?itorju, isegwi mill-?urisprudenza msemmija fil-punti 53 sa 58 ta' din is-sentenza li dan il-fatt ma jistax jipprekludi lil qorti nazzjonali li ssib li din l-istess le?i?lazzjoni tikser id-dispo?izzjonijiet ta' effett dirett tad-dritt tal-Unjoni, b?all-Artikoli 43 KE u 49 KE, tidde?iedi skont il-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni, li ma tapplikax din il-le?i?lazzjoni fil-kuntest tal?kaw?a quddiemha (ara, b'analo?ija, is-sentenza tad-19 ta' Novembru 2009, Filipiak, C?314/08, ?abra p. I?11049, punt 84).

61 Regoli tad-dritt nazzjonali, anki jekk ta' natura kostituzzjonali, ma jistg?ux ji?u ammessi jekk jippre?udikaw l-unità u l-effettività tad-dritt tal-Unjoni (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-17 ta' Di?embru 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, ?abra p. 1125, punt 3).

62 Jirri?ulta mid-de?i?joni tar-rinviju u mill-istess kliem tal-ewwel domanda preliminari li l-qorti tar-rinviju tistaqsi wkoll jekk, b'mod iktar ?enerali, u dan indipendentement mill-e?istenza tad-de?i?joni tal-Bundesverfassungsgericht tat?28 ta' Marzu 2006, l-effett ta' esklu?joni tal-le?i?lazzjoni nazzjonali meqjusa kuntrarja g?all-Artikoli 43 KE u 49 KE li tirri?ulta mill-prin?ipju ta' supremazija tista' ti?i sospi?a matul i?-?mien ne?essarju sabiex din il-le?i?lazzjoni ssir konformi ma' dawk id-dispo?izzjonijiet tat-Trattat. Hekk kif jirri?ulta mill-punt 26 ta' din is-sentenza, din id-domanda hija fil-fatt mag?mula mill-qorti tar-rinviju b'mod partikolari fir-rigward ta?-?irkustanza li, filwaqt li jirri?ulta mill??urisprudenza tal-Qorti tal-?ustizzja li r-regolament inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali jikser l-Artikoli 43 KE u 49 KE, l-Oberverwaltungsgericht Nordrhein?Westfalen dde?idiet li tali sospensjoni tkun i??ustifikata fir-rigward ta' din il-le?i?lazzjoni, fuq il-ba?i li obbligi ta' protezzjoni tal-ordni so?jali u ta???ittadini kontra r-riskji marbuta mal-log?ob tal-a??ard jipprekludu s?sitwazzjoni ta' lakuna legali li tirri?ulta mill-esklu?joni immedjata ta' din.

63 L-Istati Membri kollha li ssottomettew osservazzjonijiet, essenzjalment sostnew li l-g?arfien tal-e?istenza ta' prin?ipju li jawtorizza, f'?irkustanzi e??ezzjonali, i???amma provvi?orja tal-effetti ta' li?i nazzjonali meqjusa b?ala li tikser regola tad-dritt tal-Unjoni direttament applikabbli hija ??ustifikata, b'analo?ija, fid-dawl tal-?urisprudenza li ?iet ?viluppata mill-Qorti tal-?ustizzja fuq il-ba?i tat-tieni paragrafu tal-Artikolu 231 KE, bl-effett li provvi?orjament i??omm l-effetti tal-atti tad-dritt Komunitarju li hija kienet annullat ta?t l-Artikolu 230 KE jew ikkonstatat l-invalidità tag?hom ta?t l-Artikolu 234 KE.

64 F'dan ir-rigward, g?andu jitfakkar, li skont it-tieni paragrafu tal?Artikolu 231 KE, li sar it-tieni paragrafu tal-Artikolu 264 TFUE, li huwa applikabbli, b'analo?ija, ukoll fil-kuntest ta' rinviju preliminari g?al evalwazzjoni tal-validità, skont l-Artikolu 234 KE, li sar l-Artikolu 267 TFUE, il-Qorti tal??ustizzja g?andha setg?a diskrezzjonali sabiex tindika, f'kull ka? partikolari, dawk l-effetti ta' att tal-Unjoni li tannulla jew li tiddikjara invalidi li g?andhom ji?u kkunsidrati b?ala definittivi (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tat-22 ta' Di?embru 2008, Régie Networks, C-333/07, ?abra p. I-

10807, punt 121 u l??urisprudenza ??itata).

65 Fit-twettiq ta' din il-kompetenza, il-Qorti tal-?ustizzja b'mod partikolari tista' tissospendi l-effetti tal-annullament jew tal-konstatazzjoni ta' invalidità ta' att b?al dan sal-adozzjoni ta' att ?did li jirrimedja l-illegalità kkonstatata (ara f'dan is-sens, b'mod partikolari, is-sentenzi tat-3 ta' Settembru 2008, Kadi u Al Barakaat International Foundation vs Il?Kunsill u Il?Kummissjoni, C?402/05 P u C?415/05 P, ?abra p. I?6351, punti 373 sa 376, fir-rigward ta' annullament, u Régie Networks, i??itata iktar 'il fuq, punt 126, fir-rigward ta' konstatazzjoni ta' invalidità).

66 Kif jirri?ulta mill-?urisprudenza, i?-?amma tal-effetti ta' att tal-Unjoni annullat jew invalidat, li huwa ma?sub sabiex ma jkunx hemm lakuna legali sakemm att ?did jissostitwixxi l-att annullat jew invalidat (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-5 ta' Frar 2004, Rieser Internationale Transporte, C?157/02, ?abra p. I?1477, punt 60), jista' ji?i ??ustifikat meta jkun hemm kunsiderazzjonijiet imperattivi ta' ?ertezza legali li jirrigwardaw l-interessi kollha, kemm pubbli?i kif ukoll privati, li huma involuti (ara, b'mod partikolari, is-sentenza Régie Networks, i??itata iktar 'il fuq, punt 122 u l-?urisprudenza ??itata) u matul i?-?mien ne?essarju sabiex jippermettu rimedju g?al tali illegalità (ara f'dan is-sens, b'mod partikolari, is?sentenzi ??itati iktar 'il fuq Kadi u Al Barakaat International Foundation vs Il?Kunsill u Il?Kummissjoni, punt 375, kif ukoll Régie Networks, punt 126).

67 F'dan ir-rigward, huwa bi??ejjed li ji?i kkonstatat li, anki jekk ji?u pre?unti kunsiderazzjonijiet simili g?al dawk li jirri?ultaw mill-imsemmija ?urisprudenza, ?viluppati f'dak li jirrigwarda l-atti tal-Unjoni, li jkunu ta' natura li jwasslu, b'analo?ija, u e??ezzjonalment, g?al sospensjoni provvi?orja tal-effett ta' esklu?joni minn regola tad-dritt tal-Unjoni direttament applikabbli fir-rigward tad?dritt nazzjonali kuntrarju g?al dan, tali sospensjoni, li l-kundizzjonijiet tag?ha jistg?u ji?u ddeterminati biss mill-Qorti tal-?ustizzja, g?andha ti?i esklu?a sa mill?bidu f'dan il-ka?, min?abba n-nuqqas ta' kunsiderazzjonijiet imperattivi ta' ?ertezza legali li ji??ustifikawha.

68 Fil-fatt, jirri?ulta mid-de?i?joni tar-rinviju, li f'dan l-istadju, il-qorti tar-rinviju, hija l-unika qorti kompetenti sabiex tevalwa l-fatti tal-kaw?a quddiemha, u dde?idiet li l-le?i?lazzjoni restrittiva inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali ma tikkontribwixxix b'mod effettiv sabiex ji?u llimitati l-attivitajiet ta' m?atri b'mod koerenti u sistematiku bil-mod li jirri?ulta mill-?urisprudenza pre?edenti tal-Qorti tal-?ustizzja li tali le?i?lazzjoni, li ma tistax ti?i ??ustifikata minn g?an ta' prevenzjoni tal-inkora??iment g?all-infiq e??essiv marbut mal-log?ob u l-?lieda kontra dan il-vizzju, tikser l-Artikoli 43 KE u 49 KE.

69 Fid-dawl ta' dak kollu li ntq?al iktar 'il fuq, je?tie? li r-risposta g?all-ewwel domanda li ?iet mag?mula tkun li, min?abba fis-supremazija tad-dritt tal-Unjoni li huwa direttament applikabbli, le?i?lazzjoni nazzjonali dwar monopolju tal-Istat fuq l-im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi li, skont il-konstatazzjonijiet imwettqa minn qorti nazzjonali, tinkludi restrizzjonijiet inkompatibbli mal-libertà ta' stabbiliment u mal-libertà li ji?u pprovduti servizzi, billi dawn ir?restrizzjonijiet jikkontribwixxu sabiex ji?u llimitati l-attivitajiet ta' m?atri b'mod koerenti u sistematiku, ma tistax tkompli tapplika matul perijodu tran?itorju.

Fuq it-tieni domanda

70 Fid-dawl tar-risposta mog?tija g?all-ewwel domanda, ma hemmx lok li ti?i e?aminata t-tieni domanda li ?iet mag?mula.

Fuq l-ispejje?

71 Peress li l-pro?edura g?andha, fir-rigward tal-partijiet fil-kaw?a prin?ipali, in?natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tidde?iedi fuq l-ispejje?. L-ispejje? sostnuti g?as-sottomissjoni tal?osservazzjonijiet lill-Qorti tal-?ustizzja, barra dawk tal-imsemmija

partijiet, ma jistg?ux jit?allsu lura.

G?al dawn il-motivi, Il-Qorti tal-?ustizzja (Awla Manja) taqta’ u tidde?iedi:

Min?abba fis-supremazija tad-dritt tal-Unjoni li huwa direttament applikabbli, le?i?lazzjoni nazzjonali dwar monopolju tal-Istat fuq l-im?atri fuq il-kompetizzjonijiet sportivi li, skont il-konstatazzjonijiet imwettqa minn qorti nazzjonali, tinkludi restrizzjonijiet inkompatibbli mal-libertà ta’ stabbiliment u mal-libertà li ji?u pprovduti servizzi, billi dawn ir?restrizzjonijiet jikkontribwixxu sabiex ji?u llimitati l-attivitajiet ta’ m?atri b’mod koerenti u sistematiku, ma tistax tkompli tapplika matul perijodu tran?itorju.

Firem

* Lingwa tal-kaw?a: il-?ermani?.